

Savon yritysten näkymiä kokonaisturvallisuuden ja alueellisen resilienssin kehittämiseen

Pohjois-Savon Kokonaisturvallisuuden klusterin ja Navitas Kehitys Oy:n sekä
Iisalmen Teollisuuskylä Oy:n yrityskäynnit 7.1.-15.4.2025

Harriet Lonka

Sisällysluettelo

ESIPUHE.....	3
KESKEISET HAVAINNOT	4
1 Johdanto	6
2 Pohjois-Savon elinkeinorakenne	7
3 Kohdeyritykset	8
3.1 Keski-Savon yritykset	8
3.2 Ylä-Savon ja Siilinjärven alueen yritykset.....	9
4 Kokonaisturvallisuuden ulottuvuudet yritystoiminnassa	11
5 Yrityshaastattelujen tuloksia	12
5.1 Yleiset kehitysnäkymät ja toimintaympäristön muutos	12
5.2 Liiketoiminnan kriittiset toiminnot ja toimitusketjut	12
5.3 Osaamisen huoltovarmuus – työvoiman saatavuus.....	13
5.4 Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta	13
5.5 Kokonaisturvallisuus ja kasvun potentiaali.....	14
5.6 Kokonaisturvallisuuden potentiaalin hyödyntämisen hidasteita	15
6 Johtopäätökset	16

ESIPUHE

Tässä raportissa esitellään tuloksia Pohjois-Savon kokonaisturvallisuuden klusterin hanketiimin sekä Navitas Kehitys Oy:n ja Iisalmen Teollisuuskylä Oy:n asiantuntijoiden yhdessä toteuttamista yrityshaastatteluista 7.1.-15.4.2025. Haastatteluryhmän muodostivat Harriet Lonka ja Sari Murtonen klusterin tiimistä, Juha Valaja ja Jukka Leppänen Navitas Kehitys Oy:stä sekä Markku Penttinen ja Mika Kolehmainen Iisalmen Teollisuuskylä Oy:stä.

Yritysvierailuja tehtiin Navitaksen asiantuntijoiden kanssa 7.1.-12.2. yhteensä 17 kappaletta Leppävirran, Varkauden, Joroisten ja Pieksämäen alueilla sekä Iisalmen Teollisuuskylän tiimin kanssa 21.2.-15.4. yhteensä 20 kappaletta Iisalmen, Kiuruveden, Lapinlahden, Sonkajärven, Siilinjärven sekä Vieremän alueilla.

Kohteena olleet yritykset valitsivat Navitaksen ja Iisalmen Teollisuuskylän asiantuntijatiimit. Siilinjärven osalta ehdotuksia saatiin kunnanjohtaja Janne Airaksiselta. Valintaperusteena käytettiin arviota siitä, miten yrityksen toiminta liittyy kokonaisturvallisuuden tuottamiseen sekä toisaalta sitä, miten yrityksellä arvioitiin olevan kiinnostusta toimintansa monipuolistamiseen kokonaisturvallisuuden tarjoamia liiketoimintamahdollisuuksia hyödyntäen. Kohdeyritysten määrää rajoitti klusterin tiimin käytettävissä olevat resurssit haastattelukierrokseen. Haastattelujen yhteydessä tutustuttiin yritysten tuotantotiloihin sikäli kuin mahdollista.

Kohteena olivat seuraavat 37 yritystä: A-Aidat, Ahmotuote Oy, Alufer Oy, Bevenic Oy, Dimex Oy, Ekin Muovi Oy, Farmi Forest Oy, Fiskars Oyj, Gebwell Oy, Hanza Toolfac Oy, Hyrdoline Oy, HögforsGST, Inora Oy, IPO-WOOD Oy, J5L-Production Oy, Lapinlahden Koneistus Oy, LK Porras Oy, Metallityö Vainio Oy, Normet Oy, OC System, Olvi Oyj, Omatalo Oy, Piako Oy, Pivaset Oy, Ponsse Oyj, Profile Vehicles Oy, Rolltest Oy, Savopak Oy, SK-Tools Oy, Sorsakosken Konepaja Oy, SP Stainless Oy, Suomivalimo Oy, Timaco Oy, Toivalan Metalli Oy, U-Cont Oy, Valio Oyj, VKK Power Oy.

Tässä raportissa esitetyt havainnot ja arviot perustuvat ainoastaan kohteena olevien 37 yrityksen tarkasteluun eivätkä ne ole suoraan yleistettävissä laajemmin Pohjois-Savon yrityksiin ja eri toimialoille. Johtopäätöksiin liittyy paljon kirjoittajan omaa tulkintaa, josta hän yksin vastaa.

KESKEISET HAVAINNOT

Haastatellut Savon yritykset ryhmiteltiin tämän selvityksen havaintojen perusteella kokonaisuuksiin, joihin luettavilla yrityksillä voisi olla potentiaalia kehittää itsenäisesti tai synergisesti yhdessä muiden yritysten kanssa kokonaisturvallisuuteen liittyviä ratkaisuja. Ryhmittely on esitetty kuviossa 1.

Kokonaisuuksista hahmottuvat pääosin kone- ja metallialan yrityksistä koostuvat ekosysteemit, jotka ovat historiallisesti kehittyneet Ylä-Savossa Ponssen ja Normetin veturiyritysaseman ympärille ja toisaalta Sorsakoskella liittyen ohutlevytuotteiden valmistukseen perustuvaan vanhaan teolliseen ekosysteemiin. Erilleen näistä kokonaisuuksista jäivät omina vahvuuksinaan Leppävirran optiikka ja työvaatetuotanto.

Alueellisten ekosysteemin toiminnot leikkaavat toisiaan monissa kohdin. Esimerkiksi ohutlevytuotanto toimii luonnollisesti tärkeänä osana myös Ylä-Savon alihankintaketjuja ja ajoneuvotuotanto jakaantuu molemmille alueille. Kaikkiaan on syytä huomata, että tässä esitetyt havaintojen jäsentelyt perustuvat vain kohteena olleiden 37 yrityksen aineistoon.

Tarkastellun yritystoiminnan kokonaiskuva kootussa aineistossa näytti tältä:

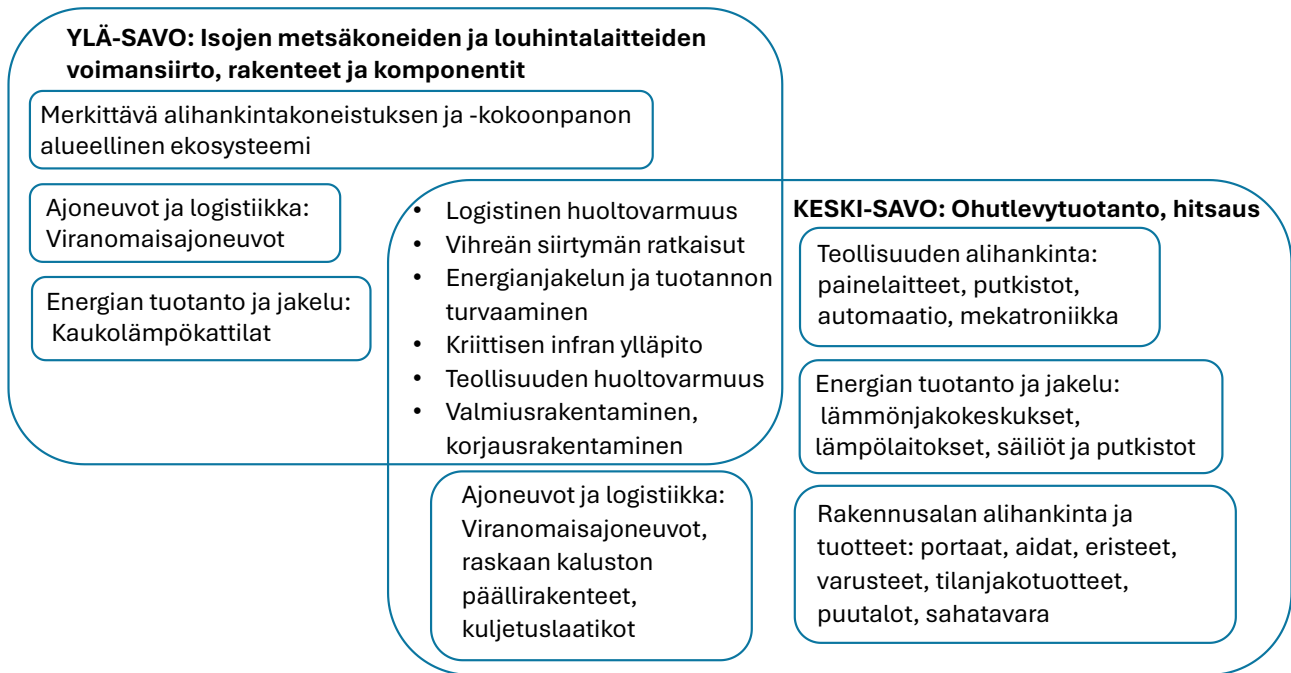
- 1) Ylä-Savo: isojen metsäkoneiden ja louhintalaitteiden voimansiirto, rakenteet ja komponentit
- 2) Ajoneuvot ja logistiikka: viranomaisajoneuvot, raskaan kaluston päällirakenteet, kuljetuslaatikot
- 3) Keski-Savon ohutlevytuotantoon ja hitsaukseen perustuvat kokonaisuudet:
 - a. Teollisuuden alihankinta: painelaitteet, putkistot, automaatio, mekatroniikka
 - b. Energian tuotanto ja jakelu: lämmönjakokeskukset, lämpölaitokset, säiliöt ja putkistot
 - c. Rakennusalan alihankinta ja tuotteet: portaat, aidat, eristeet, varusteet, tilanjakotuotteet, puutalot, sahatavara

Eri tavoin jäsentyviin yritysklustereihin liittyviä kokonaisturvallisuuden ja resilienssin tuotannon potentiaaleja voidaan tunnistaa aineistosta seuraavasti:

- Logistisen huoltovarmuuden ratkaisut
- Vihreän siirtymän ratkaisut
- Energianjakelun ja tuotannon turvaaminen
- Kriittisen infran ylläpito
- Valmiusrakentaminen, hätätilarakenteet, korjausrakentaminen
- Teollisuuden huoltovarmuus

Koko tarkastellun alueen kone- ja metalliyritysten merkitys voisi laajeta valtakunnallisesti vaikuttavaksi esimerkiksi seuraavissa toiminnoissa:

- Varaosahuoltovarmuus: komponentit, koneistus, teollisuuden työkalut
- Osaamisen huoltovarmuus: metallialan koulutuksen turvaaminen, täydennyskoulutukset kriisiaikoina
- Puolustusteollisen ja kaksikäyttötuotteiden potentiaalin synnyttäminen verkostomaisena toimintana hyödyntäen ja vahvistaen alueen monipuolista PK-yritystoimintaa ja osaamista
 - vaatisi määrätietoista alan innovaatiotoiminnan synnyttämistä alueen TKI-kentässä ja laajemmin verkostojen luomista esimerkiksi itäisen Suomen eri alueille
- Kone- ja metallialan PK-vientikaupan ylläpito kaikkina aikoina: alihankinta, tuotteet, palvelut

Kuvio 1. Havaintojen ryhmittely ja kokonaisturvallisuuden läpileikkaavat potentiaalit.

1 Johdanto

Pohjois-Savon kokonaisturvallisuuden klusteri on aluekehityshanke, joka rakentuu Pohjois-Savon älykkään erikoistumisen kärkien ympärille. Nämä älykkään erikoistumisen kärjet ovat: kone- ja energiateknologia, metsäteollisuus, elintarvikkeet, hyvinvointiteknologia, matkailu, älykäs vesijärjestelmä ja biojalostus¹. Klusterin rakentamisessa huomio kiinnittyy erityisesti toimialojen turvallisuuden ja huoltovarmuuden tarpeiden ja kehittämismahdollisuuksien tunnistamiseen. Klusteritoiminnan ydinajatuksen mukaisesti kärkialoja kehitetään vahvistamalla yhteistyötä elinkeinoelämän, opetuksen ja tutkimuksen sekä viranomaisten välillä.

Kokonaisturvallisuuden klusterin tavoitteena on auttaa elinkeinoelämää tunnistamaan ennakoivasti huoltovarmuuteen ja kokonaisturvallisuuteen liittyviä tarpeita ja niiden luomaa kysyntää ja liiketoimintamahdollisuuksia. Näin pystytään vahvistamaan arvoketjuja ja niiden huoltovarmuutta sekä sitä kautta yhteiskunnan kriittisten toimintojen kestävyyttä kaikissa oloissa.

Klusteri vahvistaa ylimaakunnallista yhteistyötä tuomalla yhteen eri hallinnon tasoja, oppi- ja tutkimuslaitoksia sekä yrityksiä Itä-, Keski- ja Kaakkois-Suomesta ja yhteisten tarpeiden pohjalta myös muilta alueilta.

Olenainen osa Pohjois-Savon kokonaisturvallisuuden klusterin rakentamista on muodostaa käsitys avaintoimialojen yritysten kiinnostuksen kohteista, näkymistä ja mahdollisista tulevaisuuden suunnitelmista kokonaisturvallisuuden tarpeita hyödyntävän ja yhteiskunnallista resilienssiä kasvattavan liiketoiminnan kehittämiseksi.

Yritysten tarpeiden ja kehitysnäkymien ymmärtämiseksi toteutettiin yrityshaastattelujen sarja Keski- ja Ylä-Savossa keväällä 2025. Haastattelujen kohteeksi tunnistettiin yrityksiä, joiden alueellisten elinkeinoyhtiöiden asiantuntijoiden mukaan nähtiin olevan kiinnostuneita keskustelemaan näkymistä kehittää toimintaa tulevaisuudessa kokonaisturvallisuutta ja resilienssiä tukevilla tavoilla.

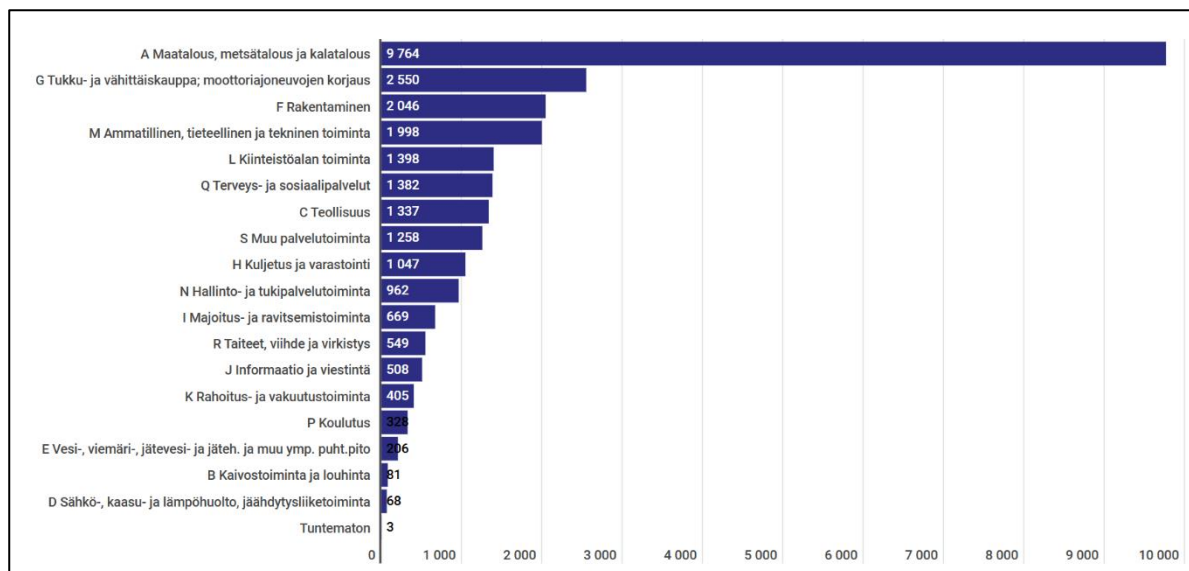
Valtaosa yrityksistä edusti kone- ja metallialaa (29 kpl), lisäksi mukana oli yksittäisiä puutuote-, optisen alan, muovi-, elintarvike- ja tekstiiliyrityksiä. Suurin osa yrityksistä oli pk-yrityksiä, joiden liikevaihto vaihteli 2–10 miljoonan euron ja työntekijämäärä 5–50 henkilön välillä. Yritykset on kuvattu yleispiirteisesti luvussa 3. Luvussa 5 esitetyissä haastattelutuloksissa tarkastellaan pääasiassa pk-yritysten tilannetta, joka on keskenään vertailukelpoinen. Suuryritysten (Ponsse, Olvi, Normet, Valio, Fiskars) data on tässä selvityksessä lähinnä pk-yritysten toiminnalle taustakuvaa antavaa ja toimintaympäristön yleistä ymmärrystä lisäävää.

Luvussa 2 annetaan yleiskuva Pohjois-Savon alueen elinkeinorakenteesta yritystarkastelun pohjaksi. Luvussa 4 kuvataan kokonaisturvallisuuden klusterin työn kannalta olennaiset kokonaisturvallisuuden elementit, joita yrityskohtaisesti tarkastellaan. Luvussa 5 esitetään haastattelujen tulokset ja luvussa 6 työn johtopäätökset.

¹ Pohjois-Savon maakuntaohjelma 2022–2025

2 Pohjois-Savon elinkeinorakenne

Vuonna 2023 Pohjois-Savossa sijaitsi 4,1 prosenttia maan työpaikoista (99 850 työpaikkaa). Julkisia työpaikkoja oli 33 prosenttia kaikista työpaikoista. Työpaikkojen jakautuma toimialaluokittain on esitetty kuviossa 1.

Kuvio 1. Pohjois-Savon työpaikat toimialaluokittain vuonna 2023. Lähde: Tilastokeskus, alueellinen yritystoimintatilasto.

Pohjois-Savon bruttoarvonlisäys oli noin 8,1 miljardia euroa vuonna 2021, joka oli noin 3,8 prosenttia koko maan bruttoarvonlisäyksestä. Bruttoarvonlisäyksen osuus oli alhaisempi kuin maakunnan osuus kaikista työpaikoista. Tärkein toimiala arvonlisäyksen näkökulmasta oli teollisuus, joka selitti 20 prosenttia maakunnan arvonlisäyksestä. Merkittävimmät teollisuuden toimialat arvonlisäyksen näkökulmasta olivat muiden koneiden ja laitteiden valmistus (19 %), kemianteollisuus (13 %) sekä sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus (12 %). Muista päätoimialoista etenkin terveys- ja sosiaalipalveluiden, rakentamisen, tukku- ja vähittäiskapan sekä metsä- ja maatalouden merkitys bruttoarvonlisäykseen oli varsin suuri.

Teollisuudenaloista Pohjois-Savon kansallinen painoarvo oli merkittävä tekstiilien valmistuksessa (11,1 % koko maan työpaikoista vrt. 4,1 % koko teollisuudella), juomien valmistuksessa (10,7 % koko maan työpaikoista), sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistuksessa (7,3 %), metallituotteiden valmistuksessa (8,1 %), muiden koneiden ja laitteiden valmistuksessa (5,8 %), vaatteiden valmistuksessa (4,4 %), huonekalujen valmistuksessa (4,3 %) sekä kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistuksessa (4,2 %).

Kuopio, Varkaus, Siilinjärvi ja Iisalmi ovat maakunnassa merkittävät teollisuuden keskittymät. Kuopion teollisuuden työpaikoista merkittävä osa on pääkonttoritoimintaa tuotannon sijaan. Kuopion työpaikkarakenteen vastaa muita yliopistokaupunkeja tietotyön korostuvalla roolilla poiketen näin muusta osasta Pohjois-Savoa.

3 Kohdeyritykset

3.1 Keski-Savon yritykset

Tämän selvityksen kohdeyritykset Keski-Savossa olivat pääasiassa pieniä ja keskisuuria PK-yrityksiä. Yritysten liikevaihto vaihteli haarukassa 3 milj € - 36 milj €² ja henkilöstömäärä 11 – 160 välillä. Poikkeuksena Fiskars Cookware, joka on suuryrityksen paikallinen tuotantolaitos, Gebwell, joka on konserniyhtiö ja Dimex, jonka omistaa pääomasijoittaja. Seuraavassa on esitetty lyhyet, julkisiin lähteisiin perustuvat kuvaukset kohdeyrityksistä Keski-Savossa.

A-Aidat Oy on Pieksämäellä toimiva aluesuojaukseen erikoistunut yritys, joka on perustettu vuonna 1987. Liikevaihto 6,6 milj.€, työntekijöitä 18.

Alufer Oy on vaativien ohutlevytuotteiden valmistukseen erikoistunut konepaja Joroisissa. Yrityksen liikevaihto on noin 1,6 milj.€ ja henkilöstömäärä 10.

Bevenic Oy tekee monialaisesti sopimusvalmistusta asiakkaiden tarpeisiin. Leppävirralla yhtiö suunnittelee ja valmistaa vaativia, teollisuudessa käytettäviä optisia, kuituoptisia ja optomekaanisia tuotteita. Leppävirran toimipaikan liikevaihto on 4,7 milj.€, työntekijöitä 42.

Dimex Oy on työvaatevalmistaja, jonka tuotteet lisäävät työturvallisuutta ja työmukavuutta. Tuotteiden valmistus Viron tehtaalla, hallinto ja tuotesuunnittelu Leppävirralla. Liikevaihto 15,6 milj.€ ja työntekijöitä Leppävirralla 28. Vuodesta 2021 alkaen yhtiön omistaa Sentica Partners.

Ekin Muovi Oy on lujitemuovialan perheyritys Virtasalmella. Yhtiö on aloittanut teollisen toiminnan vuonna 1985 ja sillä on tällä hetkellä 20 työntekijää. Liikevaihto 1,7 milj.€ (2023).

Fiskars Oyj:n Sorsakoski Cookware factory on keitto- ja paistoastoiden valmistamiseen erikoistunut Fiskarsin tuotantolaitos. Sen henkilöstömäärä on 67 ja tehtaan pinta-ala 10 000 m².

Gebwell Oy on kiinteistöjen lämmitys- ja jäähdytysratkaisuihin erikoistunut yritys Leppävirralla. Gebwell Group työllistää lähes 300 henkilöä, joista Leppävirralla työskentelee noin 200. Gebwell Groupin liikevaihto oli vuonna 2023 58,3 milj.€.

HögforsGST suunnittelee ja valmistaa kaukolämpökeskuksia ja kaukojäähdytyskeskuksia, hybridilämmitysratkaisuja, ja ohjausjärjestelmiä. Henkilöstömäärä on 160 ja liikevaihto 36 milj. €. 2022 osake-enemmistö myyty pääomasijoittajalle.

LK Porras Oy valmistaa, toimittaa ja asentaa teräsportaita ja niihin liittyviä rakenteita teollisuudelle ja rakentajille. Tuotteet valmistetaan Leppävirralla, jonne perheyritys on perustettu vuonna 1974. Liikevaihto 5 milj.€ ja henkilöstömäärä noin 30.

OC System Oy on erikoistunut äänieristettyihin tilaratkaisuihin teollisuuden tarpeisiin sekä aitarakenteisiin. Liikevaihto 5 milj.€ ja henkilöstö 35.

Piako Oy tuottaa kappaleitavarakuljetuksissa tarvittavia perävaunuja ja päällirakenteita. Yhtiössä on 81 työntekijää ja 16,6 milj. € liikevaihto (2023).

Pivaset Oy on alkusammutustuotteita valmistava Gebwell Oy:n tytäryhtiö, jonka liikevaihto on 3,9 milj.€ ja työntekijöitä 12.

² Liikevaihdon lukuarvot raportissa ovat vuoden 2023 lukuja, jos ei muuta ilmoiteta.

Rolltest Oy on Varkaudessa toimiva vaativien mekatroniikkatuotteiden valmistaja, jolla on tytäryhtiö CMe Solutions Oy Kuopiossa. Päätoimialoja ovat sopimusvalmistuspalvelut, koneistuspalvelut sekä suunnittelu- ja laiterakennuspalvelut. RollTest-konsernin liikevaihto vuonna 2023 oli n. 8,4 milj. €.

Savopak Oy on puisten ja vaneristen kuljetus- ja varastointipakkausten valmistaja, jonka päätoimipiste on Varkaudessa. Liikevaihto n. 20 milj. € (2023) ja henkilöstömäärä Pohjois-Savon neljässä toimipisteessä on yhteensä 135 henkeä.

SK-Tools Oy valmistaa ja huoltaa metallista työkaluja asiakkaiden tarpeisiin useilla eri toimialoilla. Henkilöstöä 11, liikevaihto 1,4 milj.€.

Sorsakosken Konepaja Oy on painelaitteisiin erikoistunut konepajayhtiö, joka palvelee asiakkaidensa prosessi- ja valmistusteknisiä tarpeita. Liikevaihto 4,1 milj.€, henkilöstöä 6.

U-Cont Oy toimialoina ovat polttoaine- ja jakelujärjestelmät, energiahankkeiden konsepti ja suunnittelu, modulointi- ja kontituspalvelut. Liikevaihto 14 milj. €, josta syntyy Suomessa Joroisissa 50%, Puolassa 40% ja Norjassa 10%. Henkilöstöä Joroisissa 43 henkeä.

3.2 Ylä-Savon ja Siilinjärven alueen yritykset

Kohdeyritykset Ylä-Savossa ja Siilinjärvellä olivat pääasiassa pieniä ja keskisuuria PK-yrityksiä, joiden liikevaihto vaihteli haarukassa 3 - 70 milj. € ja henkilöstömäärä 11 – 100 välillä. Ylä-Savon yrityskokonaisuudessa oli mukana myös suuryrityksiä: Normet Oy, Olvi Oyj, Ponsse Oyj ja Valio. Seuraavassa on esitetty lyhyet, julkisiin lähteisiin perustuvat kuvaukset kohdeyrityksistä Ylä-Savossa ja Siilinjärvellä.

Ahmotuote Oy on iisalmelainen perheyritys. Alihankintakonepajan päätoimiala ovat laakereiden, hammaspyörien, vaihteisto- ja ohjauselementtien valmistus. Liikevaihto 5,4 milj.€ ja työntekijöitä 36.

Farmi Forest Oy valmistaa lisalmessa hakettimia. Yhtiön omistaa virolainen Palms, joka tuottaa Virossa metsäperävaunuja, liikevaihto 40-50 milj.€ ja työntekijöitä 110. Farmi Forestilla on lisalmessa työntekijöitä 10; liikevaihto 4,4 milj. €.

Hanza Toolfac Oy on yksi ruotsalaisen Hanza AB:n seitsemästä suomalaisesta tehtaasta. Lisalmen tehtaan toimialana on hienomekaaninen alihankintakoneistus, liikevaihto 8,5 milj.€ ja työntekijöitä 50.

Hydroline Oy on perheyritys Siilinjärvellä, jonka toimialana on hydraulikka ja hydrauliset laitteet sekä näihin liittyvät digitaaliset tuotteet. Tuotantoa myös Puolassa. Liikevaihto 43,5 milj. €, työntekijöitä 234.

Inora Oy on iisalmelainen muovialan perheyritys, joka tuottaa rakentamisen, pakkaamisen ja asumisen muovituotteita sekä eristeitä. Liikevaihto 10,4 milj. € (2024), työntekijöitä 50.

IPO WOOD Oy (ent. lisalmen Sahat Oy) on saha, jonka liikevaihto on 70 milj.€, työntekijöitä 60. Sisaryritys on lisvedellä toimiva jatkojalostuslaitos FLT (Finland Laminated Timber OY), jonka kaikki tuotanto menee vientiin.

J5L-Production Oy Lapinlahdella tuottaa ambulansseja, johtoautoja, viranomaisajoneuvoja, arvokuljetusautoja sekä ajoneuvojen suojauksia. Liikevaihto 9,2 milj.€ (2024), työntekijöitä 35.

Lapinlahden Koneistus Oy on perheyritys Lapinlahdella, jonka toimiala on alihankintakoneistus. Liikevaihto 2,3 milj. €, työntekijöitä 15.

Metallityö Vainio konserni on Metallityö Vainio Oy:n ja YSAKO Oy:n yhtymä, joka toimii metalli- ja rakennusteollisuuden sopimusvalmistajana lisälmella. Liikevaihto 13,3 milj.€, työntekijöitä 56.

Normet Oy on lisälmelainen globaalisti toimiva suuryritys, jonka tuotteita ovat louhintakoneet ja louhintalaitteet sekä näihin liittyvät palvelut. Liikevaihto 177 milj. €, työntekijöitä lisälmessa 526.

Olvi Oyj on lisälmelainen panimoalan suuryritys, jonka liikevaihto on 201 milj.€ (2023), työntekijöitä lisälmessa 340.

Omatalo Oy on puurakenteisten omakotitalojen valmistaja Sonkajärvellä. Liikevaihto 2,6 milj.€ (2022), työntekijöitä 20.

Ponsse Oyj on globaalisti toimiva metsäkonealan pörssiyritys Vieremällä. Yhtiöllä on työntekijöitä globaalisti 2024, joista Vieremän tehtaalla 650 henkeä. Koko yhtiön liikevaihto 2024 oli 750,4 milj.€.

Profile Vehicles Oy on lisälmelainen perheyryitys, joka kehittää, valmistaa, myy ja huoltaa erikoisajoneuvoja. Yhtiöllä on tuotantoa Virossa ja Unkarissa. Liikevaihto 27,7 milj. €, työntekijöitä lisälmessa 80.

SP Stainless Oy on alihankintakonepaja Siilinjärvellä, jonka päätoimiala on prosessiteollisuuden putkistosiesivalmistus. Liikevaihto 8 milj.€, työntekijöitä 42.

Suomivalimo Oy on keskisuurten rautavalujen toimittaja lisälmessa. Tuotanto kattaa suunnitteluyhteistyön ja valumuotoilun sekä koneistuksen ja toimitusketjun hallinnan. Liikevaihto 17,2 milj. € ja työntekijämäärä 100.

Timaco Oy on perheyryitys lisälmessa, jonka päätoimialana on CNC-sorvaus ja jysintä pienille ja keskisuurille kappaleille alihankinta- ja sopimusvalmistuksena. Liikevaihto 8 milj.€, työntekijöitä 60.

Toivalan Metalli Oy on perheyryitys Siilinjärvellä, jonka toimialana on alihankintana monipuolinen terästuotteiden työstö ja valmistus, liikevaihto 3,8 milj. €, työntekijöitä 26.

Valio Lapinlahden tehdas on Valio Oy:n tuotantolaitos Lapinlahdella. Päätuotteita ovat juustot, hera- ja maitojauheet ja äidinmaidonkorvike. Lapinlahdella on 282 työntekijää.

VKK Power Oy on Kiuruvedellä toimiva VKK Group Oy:n tuotantolaitos. Päätuotteena ovat asiakkaan tarpeeseen räätälöidyt leijupetikattilat sekä lämpölaitosten modernisointi. Konsernin liikevaihto on 30 milj. € ja henkilömäärä Kiuruvedellä 45.

4 Kokonaisturvallisuuden ulottuvuudet yritystoiminnassa

Kokonaisturvallisuuden klusterin tavoitteena on tukea alueellisen elinvoiman ja resilienssin kasvattamista Pohjois-Savossa ja itäisessä Suomessa. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi klusteri pyrkii tukemaan yritystoiminnan kasvua seuraavista näkökulmista:

1) Tukemalla yritysten liiketoiminnan kehittämisen edellytyksiä niin, että yritykset pystyvät hyödyntämään innovatiivisesti kokonaisturvallisuuden tarpeita tuotteiden ja palveluiden kehittämisessä.

2) Vahvistaen yritysten toimintaedellytyksiä kaikissa oloissa edistämällä jatkuvuuden hallinnan osaamista, tietopohjaa ja tiedonvaihtoa yritysekosysteemeissä ja sidosryhmäverkostoissa.

Näihin tavoitteisiin liittyen on haastatteluissa kerätty tietoa kohdeyrityksistä seuraavista näkökulmista:

- yrityksen ydinliiketoiminta ja sen kehitysnäkymät
- toimintaympäristön muutokset ja sen aiheuttamat mahdolliset uhkat toiminnalle ja kasvulle
- yrityksen rooli yhteiskunnan resilienssin kasvattamisen näkökulmasta, tähän liittyvä liiketoimintapotentiaali
- oman toiminnan jatkuvuuden hallintaa turvaavat toimet ja tarpeet

Havainnot on tässä raportissa jäsennelty seuraaviin osakokonaisuuksiin:

- yleiset kehitysnäkymät ja toimintaympäristön muutos
- kriittiset toiminnot ja toimitusketjut
- osaamisen huoltovarmuus
- tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta
- kokonaisturvallisuuden tarpeet ja kasvun potentiaali
- kokonaisturvallisuuden potentiaalin hyödyntämisen hidasteita

5 Yrityshaastattelujen tuloksia

5.1 Yleiset kehitysnäkymät ja toimintaympäristön muutos

Kaikki haastatellut pk-yritykset olivat toimintansa vakiinnuttaneita yrityksiä omalla alallaan, ja niillä oli pääosin vakiintunut perusasiakaskunta. Valtaosa metallialan yrityksistä oli keskittynyt alihankintaan ja tyypillisesti asiakkaiden määrä oli varsin suuri. Näin ollen myös valmistuksessa olevien nimekkeiden määrä esimerkiksi koneistusyrityksissä oli usein erittäin suuri. Uusiasiakashankintaa tehtiin myös kaikissa yrityksissä aktiivisesti, toki tämän aktiivisuus riippui koko liiketoiminnan volyymista.

Suuressa osassa yritysten kasvun näkymiin vaikutti erityisesti rakennusalan pysähtyneisyys. Rakennusalan lama oli aiheuttanut merkittävää kasvun hidastumista viimeisten kolmen vuoden aikana. Tilanne oli haastava, kun koronakriisin jälkeen 2021–22 tilauskannat olivat lähteneet kasvuun ja uusi pysähdys tuli eteen nopeasti. Toki mainintoja sai myös talouskasvun pitkäaikainen pysähtyneisyys. Toivoo asetettiin 2025 loppupuolelle ennustettuun orastavaan nousuun. Näissä haastatteluissa eivät vielä näkyneet globaalin kauppasodan enteet, eikä esimerkiksi Yhdysvaltain viennin näköpiirissä oleva lasku, mitkä synkkinä näkyminä ovat vahvistuneet kevään 2025 mitta.

Kansainvälinen kauppa oli valtaosissa yrityksiä välillistä eli tyypillisesti tuotettiin komponentteja kansainvälistä liiketoimintaa tekeville yrityksille. Suoraa vientiä oli noin puolella haastatelluista yrityksistä. Päävientimarkkina olivat Pohjoismaat, Baltia ja Keski-Eurooppa. Keski-Euroopan maista Puola tuli esiin useimmin sekä vientikohteena että tytär- tai yhteisyritysten sijaintipaikkana. Saksa ja Benelux-maat mainittiin, samoin parin yrityksen kohdalla Ukraina. Suoraa vientiä Yhdysvaltoihin oli kahdella yrityksellä. Lähi-Idän maat ja Aasia saivat joitakin mainintoja.

Puolustusvoimien asiakkuuksia oli suoraan tai jälleenmyyjän/alihankinnan kautta noin kolmasosalla yrityksistä. Tuotteet olivat tyypillisesti komponentteja tai osia laitteisiin lukuun ottamatta ajoneuvotuotantoa. Ei voida siis juurikaan puhua puolustusmateriaalituotannosta toimialana. Kaksikäyttötuotteen käsite ei näissä keskusteluissa juuri esiintynyt tuotteita kuvattaessa.

5.2 Liiketoiminnan kriittiset toiminnot ja toimitusketjut

Kone- ja metallialalla keskinäisriippuvuudet ovat merkittäviä. Metalliraaka-aineen saatavuudessa ollaan paljolti riippuvaisia Keski-Euroopan tavarantoimittajista. Vastuullisuuden näkökulmasta hiilivapaa teräs on osalla yrityksiä keskeinen kilpailutekijä ja toisinaan myös ehdoton asiakasvaatimus. Raaka-aineen saatavuutta ei toistaiseksi ole vielä pidetty merkittävänä riskitekijänä toiminnan jatkuvuudelle. Kuitenkin tosiasiallisesti ollaan useimmiten riippuvaisia kotimaisen maahantuojan varaston riittävydestä, mikäli vakavampia katkoja raaka-aineen tuontiketjussa tapahtuu.

Sähkön saanti oli kriittistä kaikissa yrityksissä, mutta harvoin oli käytössä varavaimajärjestelyitä. Teollisuuden rakentuminen kantaverkon siirtokapasiteetin ohjaamana on tyypillinen piirre itäisessä Suomessa. Miten sähköntuotannon uudet muodot muuttavat tilannetta sähkön saannin varmuuden tai epävarmuuden näkökulmasta, on avoin kysymys. Myös tuotantotilojen lämmityksen varmistaminen on hienomekaanisessa teollisuudessa tärkeää. Osa raskaammasta tuotannosta on edelleen riippuvainen fossiilienergiasta.

Robotisaation yleistyessä ja muutenkin konekannan automatisaation seurauksena riippuvuus tietoverkoista ja esimerkiksi etähuollon saannin varmuudesta kasvaa. Riippuvuus tietoverkoista

kasvattaa toisaalta kyberturvallisuusriskejä sekä asettaa uusia vaatimuksia henkilöturvallisuudelle ja toisaalta henkilöstön osaamiselle.

Erityisenä kysymyksenä nousivat esiin puolustustilan aikaiset henkilöstövaraukset ja mahdollisesti tarvittavat tuotannon muutokset. Näihin liittyen esiintyi epätietoisuutta tietojen päivityksestä puolustushallinnon kanssa.

5.3 Osaamisen huoltovarmuus – työvoiman saatavuus

Tarkasteltujen yritysten osalta hahmottui selkeästi omat erityispiirteensä Keski-Savon ja Ylä-Savon alueilla. Keski-Savossa metallialan tuotanto pohjautuu vahvasti Sorsakosken ja Varkauden tehtaiden perintöön. Painelaitteiden, lämpökattiloiden ja erilaisten ohutlevytuotteiden tuotannossa alueen yritykset käyttävät sekä keskenään saman tyyppisiä raaka-aineita että työvoimaa. Työvoiman saatavuus ei näyttäytynyt ongelmana, hitsaustaitoisia tekijöitä löytyy alueelta paljon. Ylä-Savossa yritysten keskinäinen kilpailutilanne näyttäytyi vahvempana.

Metalli- ja konealan yritysten tarpeisiin koulutetaan alueella työvoimaa sekä Savonia-ammattikorkeakoulussa, Ylä-Savon ammattiopistossa että Savon ammattiopistossa. Varsin yleisesti yrityksissä kuitenkin todettiin, että peruskoulutuksesta riippumatta omat työntekijät täytyy kouluttaa tehtäviin itse. Erilaisin julkisen hallinnon tukemin ohjelmin on ollut mahdollista kouluttaa myös alanvaihtajia yritysten tarpeisiin. Tarvittavia perustaitoja ovat alalla kädentaidot ja tarkkuus. Iso osa näiden yritysten työstä tehdään digitaalisten apuvälineiden kautta ja myös robotiikkaa on jo paljon käytössä. Yhdessä yrityksessä työtä tehdään kolmessa vuorossa, joista kolmannen vuoron tekevät robotit.

Eräänä merkittävänä ongelmana työvoiman saatavuudelle mainittiin metallialan huono maine. Mielikuva alasta on julkisuudessa edelleen raskaan työn tekeminen likaisissa ja epämiellyttävissä työoloissa. Kuitenkin raskaiden kappaleiden siirtäminen tapahtuu kaikissa yrityksissä konevoimin ja siisteys on esimerkiksi suurta tarkkuutta vaativassa koneistustyössä elinehto.

Ulkomaisen työvoiman käytön lisäämistä pidettiin etenkin Ylä-Savossa välttämättömänä. Tyytyväisiä oltiin siihen, että tähän liittyvää opiskelijoiden rekrytointia alueen oppilaitoksiin on alettukin jo tehdä. Valmius vieraskielisten työntekijöiden ottamiseen töihin oli useimmissa yrityksissä olemassa.

5.4 Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta

Metallialan yrityksissä alihankintakoneistus on vallitseva toimiala. Tämä tarkoittaa, että omaa tuotekehitystoimintaa ei varsinaisesti ole vaan työt tehdään asiakkaan tarpeiden mukaan ja yleensä asiakkaan kuvista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kehittämisosaamista ei yritykseen kertyisi. Usein suunnittelua tehdään myös yhdessä asiakkaan kanssa. Lisäksi asiakkaiden määrä on kaikissa yrityksissä kohtuullisen suuri ja myös uusasiakashankintaa tehdään aktiivisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että omaa osaamista, konekantaa ja menetelmiä pitää aktiivisesti päivittää. Mukana oli myös suurempia pk-yrityksiä, jotka toteuttavat asiakkaille laajoja kokonaisuuksia ja kokoonpanoja.

Yrityksissä oli viime vuosien aikana tehty kohtuullisen paljon investointeja, erityisesti koneiden päivitystä uusiin teknologioihin ja myös robotiikan käyttöön oli tehty aktiivisesti. Kokonaiskuvaksi jäi vaikutelma, että Pohjois-Savon metallialan pk-yritykset ovat aktiivisia pysymään konekannan osalta

kehityksessä mukana. Muilla toimialoilla eli tekstiili-, optikka-, puuteollisuus- ja muovituotteissa sekä ajoneuvotuotannossa omaa tuotekehitystä tehdään aktiivisesti.

Kehittämistarpeena näyttäytyi yritysten tehokkaampi tiedonsaanti ja verkottuminen oman toimialan kehittämiseen liittyen. Verkottumisessa tärkein tapahtuma oli lähes kaikissa yrityksissä mainittu osallistuminen valtakunnallisille alihankintamessuille.

Erityisesti uusien kokonaisturvallisuuden ratkaisujen kehittämisessä (ks. tarkemmin luku 5.5) yritysten keskinäinen verkottuminen sekä verkostomaisen tiedonvaihdon kehittäminen Pohjois-Savossa monialaisesti voisi olla tärkeä lisäarvo. Kun selkeästi sekä kriittisten toimintojen resilienssin tukeminen että toisaalta turvallisuuden tuottamiseen liittyvien kaksikäyttö- ja puolustusteollisuuden ratkaisuiden kysyntä lisääntyy koko ajan, olisi tärkeää tehostaa yhteisen tietopohjan syntymistä näissä teemoissa. Keskinäisestä kilpailutilanteesta ollaan tällaisen tiedon kerryttämisessä vielä kaukana, joten verkottuminen voisi edistää liiketoiminnan kehitystä laaja-alaisesti toimijoiden keskuudessa.

5.5 Kokonaisturvallisuus ja kasvun potentiaali

Yritysten kanssa keskusteluissa päästiin aika hyvin käsiksi siihen, mitä kokonaisturvallisuuden ja yhteiskunnan resilienssin kehittäminen oman yrityksen liiketoiminnan kannalta voisi olla.

Merkittäviä havaintoja Pohjois-Savon pk-yritysten vahvuuksista olivat esimerkiksi alueen johtava markkina-asema Suomen ja Pohjoismaiden ambulanssien ja myös muiden viranomaisajoneuvojen tuotannossa. Tällä toimialalla on myös merkittävää kansainvälistymistä ja siten huomattavia kasvun mahdollisuuksia. Alaan liittyvää työvoimaa ja osaamista on saatavilla kohtuullisen hyvin ja tämän tarjonnan kasvattamiseen tulisi kiinnittää erityisesti huomiota.

Kaikkiaan Pohjois-Savon, erityisesti Ylä-Savon, mutta myös Keski-Savon yritysten, tarjoama kone- ja metallialalla liittyy liikkuvien koneiden tuotantoon, näiden voimansiirtoon, komponentteihin, automaatiojärjestelmiin ja varusteluun. Alalla on jo asiakkuuksia puolustusteollisuudessa ja tältä pohjalta olisi hyvä lähteä rakentamaan omaa toimialaklusteria.

Energiajärjestelmiin ja kriittisen infran ylläpitoon liittyvää yritystoimintaa on Pohjois-Savon pk-yrityksissä runsaasti. Yli puolet Suomen kaukolämpökattiloista tuotetaan Kiuruvedellä. Keski-Savossa tuotetaan kiinteistökohtaisia kaukolämpökeskuksia, maalämpöratkaisuja sekä muita lämmön tuotannon, jakamisen ja varastoimisen ratkaisuja, jotka hyödyntävät erilaisia uusiutuvan energian tuotannon tapoja. Toisaalta tuotetaan paljon teollisuuden tarvitsemaa infraa, painelaitteita, putkistoja ja energiajärjestelmiä. Polttoainejakelujärjestelmien osaamista ja potentiaalia esimerkiksi vetytalouden vaatimille uusille ratkaisuille löytyy alueelta myös.

Metallirakenteita aluesuojaukseen, rakentamiseen ja erilaisiin innovatiivisiin tilaratkaisuihin tunnistettiin paljon. Myös näillä tuotteilla on tarvetta niin arjen asunto- ja yritysrakentamisen toiminnassa kuin myös erilaisten poikkeusolojen vaatimissa rakenteissa. Puurakentamisen ja muovirakenteiden osaamisesta löytyy myös innovatiivisia ratkaisuja erilaisiin tarpeisiin.

On tärkeää havaita, että Pohjois-Savon valmistavan teollisuuden pk-yritykset pystyvät tuottamaan monia komponentteja ja innovatiivisia ratkaisuja sekä kriittisten toimintojen turvaamiseen eri toimialoilla että puolustusteollisuuden tarpeisiin. Tämä kaikki osaaminen on omiaan vahvistamaan myös alueen resilienssiä sekä suoraan alueella hyödynnettävinä ratkaisuinä että liiketoiminnan ja talouden pohjaa vahvistavina tuotteina.

Suuryritysten osalta Ponssen vahva globaali asema metsäkoneissa ja Normetin louhintalaitteet ovat osa Suomen maakuvaa luonnonvaratalouden osajana. Olvi ja Valio edustavat merkittäviä elintarvikealan huoltovarmuustoimijoita, joilla on myös tärkeä rooli elintarvikeviennin kehittämisessä. Kaikki alueen suuryritykset ovat merkittäviä sekä aluetalouden että kansantalouden kestävyysylläpitäjiä, jotka vaikuttavat myös veturiyrityksinä alueen pk-yritysten menestymiseen alihankintaketjujensa kautta.

Kokonaisturvallisuuden yhteydessä puhutaan tänä päivänä paljon henkisen kriisinkestävyysmerkityksestä. Tässä suhteessa luotettujen alueellisten suuryritystoimijoiden ympärille rakentuva yritysten ekosysteemi voidaan nähdä merkittävänä alueellista resilienssiä rakentavana voimavarana. Myös kansallisen huoltovarmuuden näkökulmasta näiden yritysten vahva suomalaiseen pääomaan nojaava omistuspohja on tärkeä tekijä.

5.6 Kokonaisturvallisuuden potentiaalin hyödyntämisen hidasteita

Kokonaisturvallisuus voidaan nähdä uudenaikaisena liiketoiminnan kehittämisen potentiaalina samoin kuin esimerkiksi kestävä kehitys tai hiilineutraalisuus ovat aikanaan olleet. Tällaisen potentiaalin hyödyntäminen vaatii oman liiketoiminnan tarkastelua uudesta näkökulmasta. Siihen tarttuminen edellyttää samanlaista uutta näkemystä liiketoiminnan kehittämisen mahdollisuuksista kuin mikä tahansa muukin uusi tilaisuus. Uuden tuotteen tai palvelun kehittäminen edellyttää satsaamista kehittämiseen, rahoituksen hankkimiseen sekä myös rohkeutta ja mahdollisuutta riskinottoon.

Tässä selvityksessä mukana olleet yritykset ovat valikoituneet mukaan siltä pohjalta, että niillä on arveltu olevan edellytyksiä ja kiinnostusta tarttua uusiin mahdollisuuksiin. Yleisesti tarkasteltaessa Pohjois-Savon pk-yrityskenttää voidaan kuitenkin tunnistaa kehitystä hidastavia tekijöitä. Näitä ovat pieni keskimääräinen yrityskoko ja vaatimaton kansainvälistymisen taso. Pienissä pk-yrityksissä kehittäminen on vahvasti toimitusjohtajavetoista. Pieni koko ja resurssien vähäisyys heikentävät mahdollisuuksia satsata vaikuttamistyöhön ja verkostoitumiseen.

Näyttää siltä, että Pohjois-Savon älykkään erikoistumisen kärkiin pohjautuvat toimialaklusterit eivät laajasti ole onnistuneet murtautumaan pienuuden kierteestä irti. Klusterityö itsessään on jäänyt pitkälti hankerahoituksesta riippuvaiseksi ja siten näkymä jatkuvuuteen ja pitkän tähtäimen kehittämiseen on jäänyt siinä puutteelliseksi.

Tässä selvityksessä erottuivat kehittäjinä yksittäiset yritykset, joilla on oma selkeä visio liiketoimintansa kehittämisestä. He tarkastelevat jatkuvasti myös uusia oman tuotannon laajentamisen ja monipuolistamisen mahdollisuuksia ja ovat aktiivisesti myös vähintään seuraamassa kansainvälistymisen mahdollisuuksia. Kehittämisen nähtiin hyvässä ja pahassa tapahtuvan omaehtoisesti, omia verkostoja ja olemassa olevia yhteyksiä hyödyntäen.

6 Johtopäätökset

Tämän selvityksen lähtökohtana on kokonaisturvallisuuden ymmärtäminen tilana, joka saavutetaan varmistamalla toimintojen jatkuvuus, kriisinkestävyys ja yhteiskunnan toimivuus kaikissa oloissa. Yleisesti voidaan ajatella, että resilienssin (muutosjoustavuuden) edistäminen toiminnoissa edistää kokonaisturvallisuutta. Yritystoiminta voi toisaalta tukea kokonaisturvallisuuden tilan saavuttamista ja toisaalta hyödyntää tämän tavoitetilan saavuttamisen tarjoamaa kysyntää kehittämällä tätä eri toimialoilla tukevia ratkaisuja ja palveluita. Näin ymmärrettynä kokonaisturvallisuuden tuottaminen erilaisia liiketoimintamahdollisuuksia kehittämällä ja hyödyntämällä ei ole toimialariippuvaista.

Edellä kuvatun viitekehyksen kautta on kevään 2025 aikana yritysten kanssa käydyissä keskusteluissa tarkasteltu kokonaisturvallisuuden ja alueellisen resilienssin kehittämisen näkymiä Savon yrityksissä. Tarkastelun fokus on ollut pk-yrityksissä. Alueen merkittävät suuryritykset nähdään tässä selvityksessä toimintaympäristöä muovaavina ja erityisesti alihankintaketjujensa hallinnan kautta tätä kehitystä ohjaavina toimijoina. Niitä ei tässä selvityksessä erikseen tarkasteltu.

Suomessa kansallisen varautumisen perustana on normaaliolojen huolellinen hoitaminen, joka tukee varautumista erilaisiin häiriötiloihin aina poikkeusoloihin asti. Näin ajateltuna myös yritysten luoma ja vahvistama yhteiskunnallinen resilienssi perustuu normaalin yritystoiminnan pohjan vahvistamiseen eri tavoin. Osa, mutta vain osa, tätä varautumista on kriisivalmiuden rakentaminen ja esimerkiksi erilaisten toipumisstrategioiden laatiminen. Yritystoiminta muodostaa perustan yhteiskunnan taloudelliselle toiminnalle kaikissa oloissa. Esimerkiksi Pohjois-Savossa mikroyritykset työllistävät 98,8 % kaikista työllisistä. Yhteiskunnan taloudellisen kestävyys kannalta on olennaista, miten yritystoiminta kehittyy ja kasvaa sekä varmistaa selviytymisensä kaikissa oloissa. Esimerkiksi Savon kone- ja metallialan pk-yritysten vientitoiminnan jatkuvuus myös poikkeusoloissa on tärkeä osa aluetalouden kriisinkestävyyttä.

Edellä sanotun perusteella tässä selvityksessä on kaikkien keskustelujen lähtökohtana ollut sen tarkastelu, mikä on yrityksen ydinliiketoiminta ja sen kehitysnäkymät. Tähän sisältyvät kysymykset ydinliiketoiminnan kasvun edellytyksistä ja esimerkiksi TKI-toiminnan sekä kansainvälistymisen roolista ydinliiketoiminnan kehittämisessä. Samoin on tarkasteltu toimintaympäristön muutoksia normaalioloissa ja sen aiheuttamia uhkia toiminnalle ja kasvulle.

Tällaisia yritysten toimintaan vaikuttaneita toimintaympäristön muutoksia ovat olleet esimerkiksi vuoden 2008 globaali finanssikriisi, Venäjän kauppasuhteiden katkeaminen Krimin valtauksen jälkeen 2014, koronakriisi, Ukrainan sota sekä viimeisimpänä Yhdysvaltojen regiimin vaihtuminen sekä siitä seurannut kauppasodan uhka ja monet muut epävarmuustekijät. Näiden selkeästi havaittavien tapahtumien ohella paljon mainintoja saivat myös pitkäaikainen talouskasvun hiipuminen Suomessa ja monen tekijän summana kehittynyt inflaatio sekä monia asiakastoimialoja (teollisuus, rakennusala) koetelleet kasvun hidastumiset.

Toisaalta toimintaympäristön negatiivisilla muutoksilla on ollut myös positiivisia seurausvaikutuksia. Esimerkiksi Ukrainan sodan seuraukseksi tulkittava Suomen Nato-jäsenyys on synnyttänyt merkittäviä uusia liiketoimintamahdollisuuksia monen alan yrityksissä. Myös suorat kauppa- ja yhteistyösuhteet erityisesti Ruotsin kanssa ovat piristyneet. Samoin Puolan merkitys viennin ja yritysyhteistyön kohteena näyttää saaneen vauhtia itäisen Euroopan kokemasta uudeltaisesta epävarmuuden tilanteesta. Ukrainan sodan jälleenrakentamisen potentiaaliin suhtaudutaan yrityksissä kaiken kaikkiaan toiveikkaasti.

A-Aidat Oy

 AHMOTUOTE

BEVENIC

 EKIN MUOVI

FISKARS
EST. GROUP 1649

GEBWELL
PUHDASTA LÄMPÖÄ

HANZA

Högfors
GST

inora

IPO WOOD
Since 1922 • Iisalmen Sahat Oy

 Lapinlahden Koneistus

 LK PORRAS OY

normet

OC | **SYSTEM**

Pivaset

 RollTest

SAVOPAK

SK TEOLLISUUDEN TYÖVÄLINEET
TOOLS

SORSAKOSKEN
KONEPAJA

SP stainless

 CONT
smart green solutions

Valio

 VKK